

El corresponsals del comerç català amb Europa al començament del segle XVIII

per Josep M. Torras i Ribé

La postguerra del 1714, un tombant decisiu per a l'economia catalana

No crec que calgui insistir en la consideració de la derrota del 1714 com una de les fites més transcendents per a la història de Catalunya. Ho és certament com a símbol del fracàs d'un projecte dinàstic i polític, que genèricament podríem qualificar d'austriacista; també resulta òbvia la significació tràgica que cal atribuir a aquesta data en el procés de repressió i de desmuntament institucional que culminà en la fi de l'autogovern de Catalunya; en canvi, penso que s'ha insistit poc en la consideració d'aquesta etapa com l'exponent del naufragi d'unes determinades expectatives econòmiques i comercials, probablement més implicades del que sembla en l'enrevessada participació catalana en el conflicte successori.¹

1. S'ha plantejat des d'òptiques diverses la influència del context internacional en el decantament català a favor de l'Arxiduc. Soldevila, per exemple, no s'estava d'atribuir aquesta decisió a l'oportunisme polític de determinades fraccions de les classes dirigents catalanes respecte al vessant internacional del conflicte, en el qual conjunturalment els aliats apareixien l'any 1705 com a victoriosos (*Catalunya en la guerra de Successió*, «Recerques i Comentaris», I (Barcelona 1929), ps. 15-18. *Id.*, *Història de Catalunya* (Barcelona 1962²), ps. 1.110-1.112). Vilar, per la seva banda, formulava aproximadament la mateixa opinió, en el sentit d'atribuir el decantament català del 1705 als interessos d'una burgesia mercantil que havia adoptat el lliure comerç com a model econòmic i Holanda com a model polític (*Catalunya dins l'Espanya moderna* [Barcelona 1964], II, ps. 410-411 i 416). De tota manera, són també els testimonis dels mateixos contemporanis els que ens suggereixen aquesta hipòtesi. Només cal resseguir, per exemple, la valoració que fa de l'episodi Narcís Feliu de la Peña, en primera persona, com a protagonista que fou tant de la concepció de la conspiració de 1704-05, com dels precedents de la negociació del pacte de Gènova, i així mateix del desembarcament aliat de l'any 1705 (*Anales de Cataluña* [Barcelona 1709], III, ps. 510-553). Sobre les connexions dels conspiradors catalans amb Mitford Crowe, signatari anglès del pacte de Gènova, cf. Geoffrey WALKER, *Algunes repercussions sobre el comerç d'Amèrica de l'aliança Anglo-Catalana durant la guerra de Successió espanyola*, «2nes. Jornades d'Estudis Catalano-americans» (Barcelona 1986), ps. 71-73. Vilar aporta testimonis sobre l'emmirallament català respecte a Holanda en textos coetanis de Josep APARICI (*Le «Manual de la Compania Nova» de Gibraltar* [París 1962], p. 97, nota 5). Cf. també el contingut d'un informe anònim de mitjan segle XVIII trobat per Joaquim Albareda entre la documentació de l'Österreichisches Staatsapparat de Viena: «Les catalans [...] eurent plus d'une fois l'idée de se rendre indépendents à l'exemple des hollandais» (Joaquim ALBAREDA i SALVADÓ i SOCOTTO SANCHO i VALVERDE, *Catalunya el 1765: un informe econòmic i polític*, «Segon Congrés d'Història Moderna de Catalunya», I [Barcelona 1988], p. 281).

El que resulta inqüestionable és que aquest període de la postguerra ha tingut un tractament historiogràfic contradictori. Efectivament, durant algun temps es difongué entre determinades posicions acadèmiques una lectura notablement interessada de la crisi de la monarquia hispànica durant el segle XVII com del ressorgiment de l'economia catalana del segle XVIII, que hom atribuïa apriorísticament als suposats beneficis que reportaren al país la imposició del decret de Nova Planta i la «centralització» borbònica.² Davant aquests plantejaments, al llarg dels darrers anys s'han anat acumulant estudis, d'una solvència heurística impecable, que posen de manifest l'inici d'un procés de recuperació indiscutible de l'economia catalana perceptible a partir d'indicadors diversos des del darrer terç del segle XVII.³ Precisament interessos vinculats a aquestes noves expectatives econòmiques haurien actuat com a suport i font d'inspiració dels projectes reformistes expressats per Narcís Feliu de la Peña en el *Fènix de Catalunya*,⁴ que haurien tingut la seva plasmació pràctica en les importants expectatives econòmiques obtingudes tant a les Corts celebrades per

2. Una mostra perfectament arrodonida d'aquesta relació de causa-efecte, a l'obra de Carmelo VIÑAS MEY, *El problema de la tierra en la España de los siglos XVI y XVII* (Madrid 1941), ps. 89-102. El mateix autor, en el seu pròleg a l'obra d'Antonio DOMÍNGUEZ ORTIZ, *La sociedad española del siglo XVIII* (Madrid 1955), ps. 9-14, extrapolava directament aquesta anàlisi a les causes de l'esplendor econòmica de la Catalunya setcentista: «Es a partir del Decreto de Nueva Planta cuando, liberada de la Generalidad y del espíritu casero que encarnaba, Cataluña recobra su iniciativa, parece querer recuperar el tiempo perdido, va a América, y emprende su gran ascenso económico en España. Es entonces cuando surge, con razón, el tema de la laboriosidad catalana, rectificación de la anterior inercia. La centralización, mal llamada borbónica, fue para todos nuestros países forales en general como el mandato de Lázaro.» Una actualització d'aquests arguments, al pròleg de Carlos SECO SERRANO a l'obra de Joaquim NADAL I FARRERAS, *La introducción del catastro en Gerona* (Barcelona 1971), ps. VIII-XI.

3. Una primera aportació sobre el desplegament del comerç català a mitjan segle XVII fou feta per Emili GIRALT I RAVENÓS, *El comercio marítimo de Barcelona entre 1630 y 1665. Hombres, técnicas y direcciones del tráfico*, tesi doctoral (inèdita) (Universitat de Barcelona 1957), 2 vols. Josep Fontana traçà el ritme ascendent de la conjuntura del comerç català entre els anys 1664 i 1699 a través de l'estudi de les sèries del «dret de periatge» i dels «drets d'entrades i eixides» del port de Barcelona (*Sobre el comercio exterior de Barcelona en la segunda mitad del siglo XVII*, «Estudios de Historia Moderna», v (Barcelona 1955), ps. 197-219. Excel·lents compendis sobre les característiques de la recuperació de l'economia catalana en el darrer terç del segle XVII a P. VILAR, *Catalunya...*, op. cit., II, ps. 373-412. ID., *Le Manual...*, op. cit., ps. 80-88. Pere MOLAS I RIBALTA, *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII* (Barcelona 1977), ps. 47-141. A l'estudi del comerç català des de finals segle XVII són fonamentals les aportacions de Carlos MARTÍNEZ SHAW, *El comercio marítimo de Barcelona, 1675-1712. Aproximación a partir de las escrituras de seguros*, «Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos», VI (Barcelona 1978), ps. 287-310. ID., *Cataluña en la carrera de las Indias (1680-1756)* (Barcelona 1981), 396 ps. Els àmbits del comerç català a Europa a finals del segle XVII foren sistematitzats per José M. DELGADO, *Les activitats mercantils a l'època moderna: l'inici del comerç de Catalunya amb Amèrica*, «Quaderns d'Història Econòmica de Catalunya», XXI (octubre de 1980), ps. 100-101.

4. *Fènix de Catalunya, compendio de sus antiguas grandezas, y medio para renovarlas* (Barcelona 1683), 125 ps. Glosses sobre la personalitat, l'obra i el context econòmic de Feliu de la Peña a P. VILAR, *Catalunya...*, op. cit., II, ps. 391-407. MOLAS, *Comerç...*, op. cit., ps. 70-141. ID., *A tres-cents anys del Fènix de Catalunya. Recuperació i reformisme econòmic sota Carles II*, «Pedralbes. Revista d'Història Moderna», 3 (1983), ps. 147-174. Henry KAMEN, *Narciso Feliu de la Peña y el Fènix de Catalunya*, estudi introductor i a l'edició facsimil del *Fènix* (Barcelona 1975), ps. 3-31.

Felip V l'any 1701 com en les convocades per l'Arxiduc Carles d'Àustria l'any 1705.⁵ És atenent aquestes circumstàncies extensament documentades, que en el terreny econòmic la postguerra del 1714 pensem que ha d'ésser analitzada des d'una òptica considerablement diferent: no com el punt final d'un declivi imparabile que provindria de l'època medieval i s'hauria arrossegat en forma de crisi persistent durant els segles moderns, sinó com el símbol de la frustració d'una trajectòria de recuperació econòmica i comercial que tingué els seus orígens en el darrer terç del segle XVII, que en aquells moments començava a donar resultats tangibles i que, d'haver prevalgut altres circumstàncies de model econòmic i polític, prometia expectatives esplendoroses per a la Catalunya set-centista.⁶

Aquest article no pretén ésser altra cosa que una modesta contribució a l'estudi de les característiques del comerç català en aquesta etapa transcendental del tombant dels segles XVII i XVIII, a través de la identificació dels corresponsals del comerç català als diversos centres mercantils de l'Europa de l'època, i de les firmes barcelonines amb les quals mantenien contactes. Aquesta nòmina de corresponsals està datada l'any 1716, fita simbòlica que a tots els efectes ens permet projectar una instantània sobre la situació del comerç català en el zènit del seu màxim desplegament, que fou, dissortadament, i per raons òbvies, també l'inici del seu declivi irreversible.⁷

El control dels contactes comercials com a arma de represàlia política

La nòmina de corresponsals dels comerciants de Barcelona que serveix de base a aquest estudi no està elaborada a partir d'un seguiment sistemàtic de les diverses operacions mercantils obtinguda a partir de la documentació notarial, procediment certament genuí però que no sempre ofereix uns resultats prou productius i exemplars,⁸ sinó que prové d'un fons documental aliè a l'estricta àmbit del comerç, concretament de l'exigència política de les autoritats borbòniques feta l'any 1716 a tots els comerciants de Barcelona perquè presentessin

5. Sobre aquestes celebracions de corts i el seu contingut econòmic, cf. Jaume BARTROLI I ORPÍ, *La cort de 1701-1702: un camí truncat*, «Recerques», núm. 9 (1979), ps. 57-75. Pedro VOLTES BOU, *Las cortes tenidas en Barcelona por el Archiduque Carlos de Austria en 1705-1706*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», núm. 28 (1959-60), ps. 41-74. P. VILAR, *Le Manual...*, op. cit., p. 97. WALKER, *Algunes repercussions...*, op. cit., ps. 69-81.

6. Exemple palès d'aquests projectes convertits en realitats econòmiques tangibles serien les efímeres activitats de la Companyia Nova de Gibraltar, sorgida a l'empara de la favorable conjuntura internacional que promogué l'adhesió catalana a la causa de l'Arxiduc, i víctima de l'ensulsiada austriacista del 1714 (P. VILAR, *Le Manual...*, op. cit., *passim*). Altres mostres d'aquesta projecció comercial exterior a MARTÍNEZ SHAW, *El comercio...*, op. cit., ps. 287-310. ID., *Cataluña...*, op. cit., ps. 72-82.

7. Sobre aquest tema del canvi de conjuntura perfectament identificable en els anys de la postguerra, *vid.* les reflexions de VILAR, *Le Manual...*, op. cit., p. 80.

8. GIRALT, *El comercio marítimo...*, op. cit., I, p. 22. Sobre la utilització de les fonts notariales i altres col·leccions documentals per a l'estudi de l'àmbit del comerç, *vid.*, del mateix autor, *Sources barcelonaises pour l'histoire de la marine et de l'économie maritime*, dins Michel MOLLAT, *Les sources de l'histoire maritime en Europe du moyen âge au XVIIIe siècle* (Paris 1962), ps. 206-216.

a la Reial Audiència una declaració exhaustiva de tots els seus contactes comercials amb l'estranger.⁹

L'origen d'aquesta documentació s'ha de relacionar indubtablement amb l'ambient intimidatori i de repressió indiscriminada que sofria Catalunya els anys de la postguerra, i més concretament amb el fort contingent d'exiliats austriacistes que s'escamparen pels diversos països d'Europa, especialment Viena i Roma.¹⁰ Probablement fou la intenció d'imposar un control policíac contra aquests exiliats, que se suposava que conspiraven des de l'exili contra el règim borbònic i que mantenien contactes epistolars amb els resistents del país sota l'aparença de contactes comercials, el motiu que portà el capità general marquès de Castel-Rodrigo a exigir «*a los comerciantes de esta plaza [...] que presenten relación de sus correspondencias*».¹¹

Per reforçar el caràcter comminatori d'aquesta ordre foren citats per entrevistar-se amb Salvador Prats i Matas, secretari de la Reial Audiència, els comerciants barcelonins Josep i Jaume Duran, Joan Pau Llorens, Segismon Milans, Josep Mata i Margarit, Josep Nadal i Joan Ramis, a qui les autoritats borbòniques devien considerar representatius de la corporació mercantil de la ciutat.¹²

A mitjan 1716 tots els comerciants de Barcelona havien acomplert ja l'ordre del capità general i havien lliurat les llistes dels seus corresponsals a les diverses ciutats d'Europa; concretament el 2 de juny Antonio Díaz de Arce, confident del marquès de Castel-Rodrigo a Roma, informava de l'eficàcia que aquesta mesura intimidatòria i de control policíac havia tingut sobre els exiliats residents als estats pontificis: «*ia por acá empiezan todos a lamentarse de la vigilancia con que V.E. procura evitar este inconveniente tan perjudicial al servicio del Rey y a la quietud pública de esse Principado [y] han omitido ya en escribir a muchos sus correspondientes, por lo que están recelosos de que no lo continúen en adelante.*»¹³

L'actuació de les autoritats borbòniques culminà el 16 de juny de 1716 amb la prohibició expressa a tots els comerciants de Barcelona de mantenir contactes epistolars i mercantils amb Roma, ciutat considerada com un dels centres principals d'exili dels conspiradors catalans: «*Encargo a la Real Audiencia que haga entender a dichos negociantes que los que tienen correspondencia en Roma [...] cessen en ella, y retirando de sus manos el negocio se abstengan en adelante de corresponderse con ellos, y a los que no la tienen, se les prevendrá que no la entablen en adelante. [...] Si contrabiniereen a esta orden incurrirán en las penas comminadas en el bando dado a 16 [de enero del corriente año].*»

9. Els originals de les declaracions dels comerciants són continguts als lligalls annexos a la sèrie de la Reial Audiència, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (*Papeles de S. E.*, lligall 2, any 1716). Una còpia de les declaracions, a *Ibid.*, Villetes, Reg. 361, F. 29-40v (16 de juny de 1716).

10. Salvador SANPERE I MIQUEL, *Fin de la nación catalana*, «L'Avenç» (1905), ps. 619-660. Mateo BRUGUERA, *Historia del memorable sitio y bloqueo de Barcelona y heroica defensa de los fueros y privilegios de Cataluña de 1713 y 1714* (Barcelona 1871-1872), II, ps. 372-374, 401-414 i 459-470. F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya...*, op. cit., ps. 1.168-1.176. Santiago ALBERTÍ, *L'onze de setembre* (Barcelona 1977²), ps. 381-399.

11. ACA, RI. Aud., Papeles de S. E., lligall 2, plec 32 (16 de juny de 1716).

12. *Ibid.*, lligall 3, plec 84, s. a.

13. *Ibid.*, lligall 2 (2 de juny de 1716).

En canvi, a la mateixa ordre, el capità general marquès de Castel-Rodrigo autoritzava expressament la continuïtat dels contactes comercials amb la resta d'Europa: «*Por lo que mira a las demás correspondencias, y particularmente de Génova y Liorna, no impide que las continúen asta a nueva orden.*»¹⁴

Per acabar d'arrodonir la circumstància en què cal enquadrar aquest conjunt de mesures repressives adoptades per les autoritats borbòniques respecte als comerciants de Barcelona, penso que cal dedicar una atenció especial al protagonisme que hom atribueix a Roma en tot l'episodi. Certament, Roma era en aquells moments un lloc important de l'exili català,¹⁵ però probablement en aquesta qüestió la problemàtica catalana s'imbricava poderosament en una conjuntura política i diplomàtica molt més general, que devia afectar l'especial posició adoptada pels estats pontificis —i més concretament del papa Climent XI— respecte al conflicte successori, en reconèixer com a rei d'Espanya l'Arxiduc Carles d'Àustria.¹⁶ Aquesta circumstància pensem que explica el protagonisme que es pot percebre en tota la qüestió del control dels corresponsals que va dur a terme l'eclesiàstic català Josep Molines i Casadevall, filipista militant, que havia estat rector de la parròquia del Pi i vicari general del bisbat de Barcelona, i que després fou nomenat president del tribunal de la Rota i fins i tot inquisidor.¹⁷ En l'actuació de Molines es conjuguen, doncs, les dues vessants de la política de Felip V en aquesta etapa de la postguerra: d'una banda, el control polític dels exiliats austríacistes catalans; de l'altra, l'ofensiva del primer ministre Alberoni davant dels estats pontificis, actuació que culminaria precisament l'any 1717 amb les negociacions diplomàtiques mantingudes entre la Santa Seu i el monarca espanyol.¹⁸

La xarxa de corresponsals com a indicatiu del desplegament comercial català al començament del segle XVIII

Donada l'especial conjuntura política que sofria Catalunya l'any 1716 i el caràcter fortament comminatori que es desprèn de l'exigència de les autoritats

14. *Ibid.*, lligall 2, plec 32; ordre del marquès de Castel-rodrigo del 16 de juny de 1716.

15. Jaime CARRERA PUJAL, *Historia política y económica de Cataluña. Siglos XVI al XVIII* (Barcelona 1947), II, p. 397.

16. L'epidosi fou descrit per Melchor DE MACANAZ a la *Relación manuscrita de los sucesos acaecidos entre las cortes de Roma y España con motivo de haber aquella reconocido por Rey de España al Archiduque Carlos* (1709). J. MALDONADO MACANAZ, *Melchor de Macanaz. Testamento político. Pedimento fiscal* (Madrid 1972), ps. 81-82. Alfred BAUDRILLART, *Philippe V et la Cour de France* (París 1890), I, p. 316. Henry KAMEN, *La guerra de Sucesión en España, 1700-1715* (Barcelona 1974), p. 377.

17. Significativament, tot el procés de control polític dels corresponsals del comerç català a Europa té l'origen en un memorial adreçat per Josep Molines al rei el 21 d'abril de 1716, en el qual descriu les activitats conspiradores dels exiliats catalans (ACA, RI. Aud., Papeles de S. E., lligall 2, plec 32). Sobre l'actuació de Molines en el context polític de l'època, cf. Fèlix TORRES AMAT, *Memorias para ayudar a formar un diccionario crítico de los escritores catalanes* (Barcelona 1973^a), p. 424.

18. Antonio MESTRE SANCHÍS, *La iglesia y el estado. Los concordatos de 1737 y 1753*, dins *Historia de España*, XXIX (Madrid 1985), ps. 283-300. L'inquisidor Josep Molines morí l'any 1717, precisament víctima d'aquestes intrigues diplomàtiques, en ésser empresonat a Milà per ordre de les autoritats austríaques en el transcurs del seu viatge de retorn des de Roma (BAUDRILLART, *Philippe V...*, op. cit., II, p. 274).

borbòniques per obtenir les llistes dels corresponsals del comerç de Barcelona amb Europa, pensem que cal atribuir un elevat índex de fiabilitat a les declaracions dels comerciants que serveixen de base a aquest article. En total disposem de vint declaracions de firmes comercials de Barcelona, distribuïdes de la manera següent:

*Llista dels comerciants de Barcelona amb corresponsals
a països estrangers l'any 1716*

<i>comerciants de Barcelona</i>	<i>corresponsals que declaren</i>	<i>%</i>
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre	98	22,1
Dalmases, Cattà i Perjà	65	14,6
Josep i Jaume Duran	46	10,3
Joan Pau Llorens	33	7,4
Josep Mata i Margarit	29	6,5
Francesc Figueres i Comp	24	5,4
Felip Aranyó, Joan Crussats i Comp	19	4,3
Gaspar Salla i Agustí Clavell	18	4
Josep Nadal	17	3,8
Esteve Farau i Comp	15	3,4
Joan Francesc Comelles	15	3,4
Sebastià Vidal	11	2,5
Francesc Sadurní	11	2,5
Pere Gachsoli	9	2
Segismon Milans i Comp	9	2
Teixidor i Bastero	8	1,8
Josep Matas	8	1,8
Rafael Vilar	4	0,9
Josep March	3	0,7
Josep Buigas i Comp	2	0,4
total	444	

Probablement és arriscat pretendre atribuir un caràcter exhaustiu a aquesta llista de comerciants. De totes maneres, cal suposar que l'exigència de la Reial Audiència s'adreçà de manera genèrica als comerciants especialment rellevants de la ciutat, i més específicament a aquells qui tenien contactes freqüents amb l'estranger. A simple vista es poden apreciar absències clamoroses en aquesta llista de comerciants, com per exemple la de Salvador Feliu de la Peña i potser la d'alguns d'altres, que cal suposar que patiren serioses represàlies en la seva activitat comercial a causa de la filiació austriacista que havien manifestat en el transcurs de la guerra.¹⁹ No obstant això, si comparem aquesta nòmina

19. Salvador Feliu de la Peña, per exemple, havia vist confiscades les seves propietats i sofrí desterrament fins l'any 1717. Precisament durant aquesta època la Companyia Nova de Gibraltar, de la qual era promotor, estava en procés de liquidació a causa de les adverses circumstàncies polítiques i econòmiques del moment (*Diccionari biogràfic* [Barcelona 1968], II, ps. 170-171. VILAR, *Le Manual...*, *op. cit.*, ps. 10 i 175 i ss.

amb les dades sobre els comerciants actius a Barcelona i altres poblacions properes en aquells anys, podem observar una similitud notable entre ambdues fonts.²⁰ Probablement resulta més discutible considerar el nombre de corresponsals declarats per cada comerciant com un índici de jerarquització dintre de l'àmbit del comerç barceloní, tot i que, *grosso modo*, el major nombre de corresponsals corresponen indefectiblement a les principals firmes comercials de l'època identificades a través de la documentació notarial.²¹

Respecte a la transcendència que cal atribuir a la xarxa de corresponsals que es desprèn d'aquesta documentació, la seva caracterització esdevé relativament insegura degut a la carència d'altres fonts complementàries que ens permetin precisar l'abast exacte d'aquestes relacions comercials. Segons les definicions a l'ús, la figura del corresposnal és identificable genèricament amb la funció d'un comerciant que representa una firma mercantil en una localitat distinta d'aquella on resideix la casa representada.²² Aquesta definició es veu enriquida amb les funcions que hom atribueix als corresponsals a partir de la documentació mercantil de l'època, segons la qual és la persona que té cura d'oferir informacions sobre les característiques dels diversos mercats (preus, demanda, productes etc.), tramitar les condicions de venda i vetllar per un sistema de cobrament de les transaccions realitzades adequat i segur.²³

Atenent-nos a la documentació de què disposem, no podem afirmar ni desmentir amb total certesa que fossin efectivament aquestes les funcions dels corresponsals estudiats. De totes maneres, en alguns casos les mateixes declaracions dels comerciants que hem treballat ajuden a matisar l'abast que cal atribuir a les corresponsalies: alguns comerciants, com Joan Francesc Comelles o Josep Matas, precisen que solament declaren els corresponsals residents «*en diferentes partes de fuera de los dominios de S. Magd.*»; d'altres, com Sebastià Vidal, diuen aportar un «*memorial o lista de los sugetos con quienes se corresponde y parajes donde aquellos habitan*», i també d'altres amb els quals «*ha tenido correspondencia con los infrascritos y es contingente se renueve*». Alguns, com Francesc Sadurní, arriben a distingir en la seva declaració els corresponsals regulars dels que podrien considerar-se ocasionals: «*con los siguientes no tiene correspondencia, pero los escribe algunas veces pidiéndoles los precios de las mercancias y cambios, por lo que se le puede ofrecer*»; en termes semblants s'expressaven Felip Aranyó i Joan Crusats: «*con los siguientes no tiene de presente dicho Aranyó y Crusats asumpto de correspondencia corriente, más por averla tenido en otra ocasión les escribe alguna vez, pidiéndoles los precios de las mercaderías*». Finalment, Josep i Jaume Duran arriben a declarar fins i tot la seva relació amb el comerciant Ferdinando Wils, d'Anvers, del qual diuen que «*se advierte que a más de tres años que no se a correspondido con él*».²⁴

Pensem que aquestes precisions haurien de considerar-se altament significatives del nivell de credibilitat que mereixen les declaracions, en aparença

20. MARTÍNEZ SHAW, *Comercio...*, op. cit., ps. 308-309.

21. ID., *Cataluña...*, op. cit., ps. 47-60.

22. Antoni M. ALCOVER i Francesc DE B. MOLL, *Diccionari català, valencià, balear* (Palma de Mallorca 1975), III, p. 59. *Gran enciclopèdia catalana* (Barcelona 1973), vol. 5, p. 640.

23. Definició extreta de MARTÍNEZ SHAW, *Cataluña...*, op. cit., p. 89.

24. ACA, RI. Aud., Papeles de S. E., lligall 2, *passim*.

desacostumadament escrupoloses a causa del caire fortament intimidatori i coactiu de la petició feta per les autoritats borbòniques. Atenent aquestes circumstàncies, tot sembla indicar que ens trobem, doncs, davant d'unes informacions verídiques i molt detallistes sobre la xarxa dels corresponsals del comerç exterior de Barcelona al començament del segle XVIII, que sense pecar d'exageració probablement poden considerar-se exhaustives, i que en tot cas superen de molt totes les aproximacions fetes sobre aquest tema fins a l'actualitat a través del treball seriat en la documentació notarial. Atenent aquestes declaracions, el desplegament de les corresponsalies del comerç barceloní amb Europa supera amb escreix les suposicions més optimistes expressades fins ara per diversos autors:²⁵

*Distribució geogràfica dels corresponsals
dels comerciants de Barcelona l'any 1716*

<i>poblacions</i>	<i>nombre de corresponsals</i>	<i>repe- ticions</i>	<i>total</i>	<i>%</i>
Agde	3	3	6	1,36
Alger	2	—	2	0,45
Amsterdam	30	16	46	10,36
Anvers	1	—	1	0,22
Augusta	1	3	4	0,90
Besiers	2	2	4	0,90
Bristol	1	—	1	0,22
Bordeus	5	1	6	1,36
Castelnaudari	1	—	1	0,22
Dublín	2	—	2	0,45
Falmouth	2	—	2	0,45
Gènova	72	42	114	25,67
Gibraltar	2	—	2	0,45
Ginebra	9	2	11	2,47
Hamburg	2	—	2	0,45
Haarlem	1	—	1	0,22
Leiden	1	—	1	0,22
Lilla	1	—	1	0,22
Lió	27	14	41	9,23
Liorna	33	6	39	8,78
Lisboa	15	10	25	5,63
Londres	17	—	17	3,82
Maó	8	3	11	2,47
Marsella	33	13	46	10,36
Montpeller	2	—	2	0,45
Narbona	2	—	2	0,45

25. Cf., sobre aquest tema, les llistes de corresponsals del comerç català a diverses ciutats d'Europa aportades per GIRALT, *El comercio marítimo...*, op. cit., I, ps. 23-24. MARTÍNEZ SHAW, *Cataluña...*, op. cit., ps. 89, 137-142, 196-198 i 287-332. ID., *El procés de formació del capital comercial*, dins *Història de Catalunya* (Barcelona 1978), IV, ps. 220-222. Vilar informa sobre les corresponsalies de la firma Delmállez i Ros a diverses capitals d'Europa (*Catalunya...*, op. cit., II, p. 386), i Isabel CABA ha treballat amb la correspondència europea del mercader terrassenc Pere Fices (Ricardo GARCÍA CÁRCCEL, *Historia de Cataluña (Siglos XVI-XVII)* [Barcelona 1985], I, p. 278).

Nimes	1	—	1	0,22
París	7	—	7	1,57
Perpinyà	1	—	1	0,22
Plymouth	1	—	1	0,22
Roma	10	2	12	2,70
Saint-Cloud	2	—	2	0,45
Saint-Quentin	1	—	1	0,22
Sankt Gallen	5	10	15	3,37
Tiers	1	—	1	0,22
Tolosa	5	2	7	1,57
Tunis	3	—	3	0,68
Venècia	2	—	2	0,45
Viena	1	—	1	0,22
total	315	129	444	

Resulta imponent la constellació de relacions comercials que posa de manifest aquesta llista de poblacions on hi ha documentada l'existència de corresponsals dels comerciants de Barcelona l'any 1716. Del seu contingut es poden desprendre diverses consideracions, tant pel que fa al significat d'aquest desplegament geogràfic com pel volum de corresponsalies. La primera cosa que crida l'atenció, per exemple, és l'enorme contrast que mostren aquestes dades respecte a les rutes tradicionals del comerç medieval català: pràcticament no hi ha cap nexa de continuïtat entre una i altra circumstància.²⁶ Les rutes del comerç oriental s'havien perdut ja irremissiblement des de finals del segle xv;²⁷ associat amb aquest àmbit del comerç oriental, els contactes amb Venècia apareixen en aquesta època com absolutament irrellevants;²⁸ el nord d'Àfrica, zona freqüentada pel comerç català encara durant bona part del segle xvi, fou sacrificada a la geopolítica imperial, i es convertí posteriorment en un greu focus d'instabilitat a causa de la pirateria i el corsarisme.²⁹

26. Compendis d'aquest àmbit comercial a Antonio DE CAPMANY, *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona* (Barcelona 1961), I, ps. 285-332. Jaime VICENS VIVES, *Manual de historia económica de España* (Barcelona 1967^s), ps. 185-194, mapa de la p. 187. Una descripció de les poblacions que havien tingut consolats catalans, a Felipe SANDIUMENGE Y TURULL, *Prontuario de las poblaciones que tuvieron consules de Ultramar nombrados por la ciudad de Barcelona*, dins *Guía de servicios del puerto* (Barcelona), ps. 9-84.

27. Cf. les xifres precedents amb les que es desprenen de les relacions marítimes de Barcelona entre els anys 1428 i 1493. Mario DEL TREPPO, *Els mercaders catalans i l'expansió de la corona catalano-aragonesa* (Barcelona 1976), p. 138, i també ps. 537-546. La cronologia de la crisi a Pierre VILAR, *Le déclin catalan du bas moyen âge. Hypotheses sur sa chronologie*, dins *Estudios de Historia Moderna*, VI (Barcelona 1960), ps. 24-25 i 35-36.

28. La manca de contactes comercials entre Catalunya i Venècia era constatada ja des de mitjan segle xvii (GIRALT, *El comercio marítimo...*, op. cit., I, p. 282). D'altra banda, aquesta època coincidia amb una etapa de forta davallada de la ciutat dels canals (Fernand BRAUDEL i Pierre JEANNIN, *Le déclin de Venise au XVIIe siècle*, dins *Aspetti e cause della decadenza economica veneziana nel secolo XVII* [Venècia-Roma 1961], ps. 23-86).

29. GIRALT, *El comercio marítimo...*, op. cit., I, p. 286. Arcadi GARCÍA SANZ, *Història de la marina catalana* (Barcelona 1977), p. 369. Eloy MARTÍN CORRALES, *Dos obstáculos en las relaciones comerciales entre Cataluña y los países musulmanes en el siglo XVIII: el corto y la peste*, «1er Congrès d'Història Moderna de Catalunya» (Barcelona 1984), I, ps. 611-618. Un estat de la qüestió sobre el corsarisme en aquesta àrea a Gonçal LÓPEZ NADAL,

Paradoxalment, ni les illes de Sardenya i Sicília, ni el regne de Nàpols, territoris que havien format tradicionalment l'àmbit més productiu i protegit del comerç català a la Mediterrània, apareixen en aquesta relació de corresponsalies. Les raons de les absències es poden atribuir de manera versemblant a l'especial desenllaç dels repartiments territorials entre la monarquia hispànica i l'imperi austríac després de la guerra de successió.³⁰ De totes maneres, cal recordar també que les relacions comercials amb aquesta àrea patiren des de mitjan segle XVII les adverses conseqüències que van derivar de les clàusules lliurecanvistes favorables a França que acompanyaven el Tractat dels Pirineus, i el retrocés i la pràctica extinció d'aquest comerç havia estat denunciat ja per Feliu de la Peña al *Fénix*.³¹

En contrast amb aquesta carència de dades sobre corresponsals en els territoris que havien conformat l'àmbit ultramarí de l'antiga Corona d'Aragó, el major nombre de corresponsals declarats pels comerciants de Barcelona —pels volts del 50 %— es concentra a l'àrea de la Mediterrània més occidental, és a dir, entre la Provença i el Llenguadoc i la zona d'influència genovesa. Cal advertir, en aquest sentit, que el paper hegemònic de Gènova en el comerç català s'havia mantingut ininterrompudament des del segle XVI, recolzat fins i tot durant algunes èpoques en una potent colònia de comerciants genovesos afincats a Barcelona mateix, i que en contrast amb altres territoris, els intercanvis amb aquesta zona havien estat protegits expressament per les autoritats borbòniques; aquesta circumstància es pot fer extensiva a altres ciutats portuàries de la Ligúria i la Toscana, com per exemple Liorna.³² La zona del migdia de França tenia a Marsella i al seu port un nucli d'activitat comercial de característiques semblants, com a centre d'intercanvis d'una gran àrea que estenia la seva influència de Lió a Narbona, i servia de nexa d'unió privilegiat entre els mercats continentals, la navegació de cabotatge entre Catalunya i la península italiana, i esdevindria l'avançada del comerç amb els ports de la Mediterrània oriental.³³

El corsarisme mallorquí a la Mediterrània occidental (1652-1698): un comerç forçat (Barcelona 1986), ps. 339-343.

30. Segons les clàusules del tractat d'Utrecht, signat el 13 de juliol de 1713, Sicília fou atribuïda a Víctor Amadeu II, duc de Savoia, mentre que Sardenya i el regne de Nàpols foren posats sota domini de l'emperador d'Àustria, és a dir, de l'arxiduc Carles (Alejandro de CANTILLO, *Tratados, convenios y declaraciones de paz y de comercio que han hecho con las potencias extranjeras los monarcas españoles de la Casa de Borbón desde el año 1700 hasta el día* [Madrid 1843], ps. 70-115).

31. GIRALT, *El comercio marítimo...*, op. cit., I, ps. 277-279. VICENS, *Manual...*, op. cit., p. 397. MOLAS, *Comerç...*, op. cit., ps. 51 i 73. FELIU, *El Fénix...*, op. cit., ps. 73-74.

32. GIRALT, *El comercio marítimo...*, op. cit., I, ps. 25, 279 i 281. MARTÍNEZ SHAW, *El comercio...*, op. cit., ps. 292-293. Juan Carlos MAIXE ÀLTES, *La colonia genovesa en Cataluña en los siglos XVII y XVIII: los Bensi*, «1er Congrès d'Història Moderna de Catalunya» (Barcelona 1984), I, ps. 523-532. Hermann KELLENBENZ, *Relaciones comerciales entre Alemania y la costa oriental de España (Fines de la Edad Media hasta el siglo XVIII)*, «Estudis. Revista d'Història Moderna» (València 1988), ps. 255-256. P. SCROSOPPI, *Attività commerciali del porto di Livorno nella prima metà del secolo XVII*, «Bolletino Storico Livornese», III (Liorna 1939), ps. 41-65. Respecte a l'impacte del conflicte successori sobre aquesta àrea comercial, l'any 1716 el marquès de Castel-rodrigo havia dictat normes expresses de protecció dels intercanvis amb Gènova i Liorna (ACA, RI. Aud., Papeles de S. E., lligall 2, plec 32, 16 de juny de 1716).

33. GIRALT, *El comercio marítimo...*, op. cit., I, p. 266. MARTÍNEZ SHAW, *El comercio...*,

Tot i haver-se produït sensibles variacions entre unes àrees i unes altres, fins aquí ens hauríem mogut encara dins la zona tradicional en la qual s'havia desenvolupat des de sempre el comerç català. Deixant de banda els contactes més o menys esporàdics amb Sevilla i Cadis com a zona intermediària per introduir-se en el negoci colonial americà,³⁴ que naturalment no apareixen documentats a la xarxa de corresponsals que estem analitzant, probablement la major novetat és el considerable gruix de contactes amb les diverses àrees de l'Atlàntic i el nord d'Europa que posa de manifest aquesta documentació. Respecte a aquesta realitat, és important remarcar que Vicens considerava l'àrea de l'Atlàntic com inaccessible pel comerç català de mitjan segle XVII, i Giralt ratificava aquesta opinió en assenyalar categòricament que en tota la seva recerca sobre la documentació notarial de Barcelona no havia trobat ni un sol exemple de comerç català amb la zona de l'Atlàntic, més enllà de la costa portuguesa.³⁵ Recerques posteriors, si bé han posat de manifest des del final del segle XVII la represa de contactes amb aquesta àrea de l'Atlàntic, en canvi el volum apareix com a molt modest.³⁶

És per això que resulta si més no sorprenent que l'any 1716 aquesta àrea geogràfica acumuli un 25 % dels corresponsals documentats. Aquesta realitat és un indicatiu, com a mínim —i a falta de comprovacions sobre possibles intercanvis efectius— de l'interès dels comerciants catalans per establir relacions no solament amb Lisboa (25 corresponsals), sinó especialment amb Amsterdam i amb altres ports holandesos (48 corresponsals), i amb els dominis britànics (25 corresponsals). Les convulses circumstàncies polítiques i militars que caracteritzen aquest període de començament del segle XVIII ens impedeixen anar més enllà en les nostres apreciacions. De totes maneres no podem perdre de vista que, al marge dels seus atractius econòmics immediats, com a centres de consum i d'intercanvis, i fins i tot com a trampolí o via alternativa per accedir al mercat americà, aquesta àrea de l'Atlàntic devia aparèixer clarament a ulls dels comerciants catalans com un model econòmic a imitar, com el bloc de nacions emergents en el nou ordre internacional que s'estava gestant en aquells anys.³⁷

Del que no hi ha dubte és que, al marge de l'evidència estadística aportada per les llistes de corresponsals, existia entre els contemporanis un interès molt accentuat sobre l'àmbit econòmic de l'Atlàntic, i la consideració del comerç ho-

op. cit., ps. 292-293 i 296-297. J. ALLEMAND, *Les relations commerciales entre Marseille et Gênes de 1660 à 1789*, «Atti 1° Congresso Storico Ligure-Provenza» (Bordighera, Ais, Marsella 1964), ps. 193-226. Gaston RAMBERT, *La navigation et le commerce de Marseille avec les ports espagnols de la Méditerranée*, dins M. MOLLAT, *Le navire et l'économie maritime du Moyen Âge au XVIIIe siècle, principalement au Méditerranée* (París 1958), p. 27-36.

34. MARTÍNEZ SHAW, *Cataluña...*, *op. cit.*, ps. 72-94.

35. Concretament Vicens assenyala que el comerç català entre el 1630 i el 1660 tenia «sus finisterres en Lisboa y Sicilia» (*Manual...*, *op. cit.*, p. 395). GIRALT, *El comercio marítimo...*, *op. cit.*, I, p. 289.

36. MARTÍNEZ SHAW, *Comercio...*, *op. cit.*, ps. 292-293. Id., *Cataluña...*, *op. cit.*, ps. 72-79. DELGADO, *Las actividades...*, *op. cit.*, p. 101.

37. En realitat, aquesta admiració pel model econòmic anglo-holandès era també ja perfectament identificable en el pensament de Feliu DE LA PENYA, *El Fénix...*, *op. cit.*, p. 81. Cf. també VILAR, *Catalunya...*, *op. cit.*, II, p. 416. Id. *Le Manual...*, *op. cit.*, p. 12. WALKER, *Algunes repercussions...*, *op. cit.*, ps. 69-81. Pierre RENOUVIN, *Historia de las relaciones internacionales* (Madrid 1960), I, ps. 584-589.

landès com el model a imitar pels catalans. En aquest sentit és especialment significativa l'opinió —expressada feia mig segle— del Dr. Josep Fontanella, representant del Consell de Cent de Barcelona a la conferència de Münster, que escrivia des d'Holanda el 17 de novembre de 1643: «La mia vinguda [a Holanda] per ventura aprofitarà no sols per lo negoci principal pera que so vingut, sinó també pera establir la negociatió en Catalunya, que és lo únic remey per axir de la misèria en que estam, que los olandesos en lo principi de la guerra estaven molt més pobres i espatllats que nosaltres, i ab la negociatió se són fets en breu temps los més rics i poderosos del món, i té molt major capacitat Catalunya que no aquesta terra. [...] No y ha altre medi per ferhi entrar [dinners] que la negociatió, aportant a Catalunya los cathalans lo que y apòrtan altrás nacions, com ho fan assí, que no faltarà camí per facultarho ab lo favor de Déu, que lo que veig per assí me dóna gran ànimo [...] perquè me vaig informant ab les persones més enteses en la matèria, i desde assí faré lo possible en encaminarho, procurant que en aquestes paus, si acàs se fan, tingan los cathalans lo pas llibero pera negociar a las Índias y en tot lo món».³⁸ La llista de corresponsals que presentem en aquest article posaria de manifest que al cap de mig segle s'havia fet un camí substancial en la direcció apuntada per Fontanella, si més no en l'elaboració d'una sòlida infraestructura de contactes internacionals, imprescindibles per assegurar l'èxit d'una estratègia comercial de llarg abast. Lamentablement, el desenllaç final de la Guerra de Successió, el clima de repressió indiscriminada, el desgavell econòmic que la seguí, i el posterior aventurisme de la monarquia hispànica en el context diplomàtic i militar de l'època, contribuïren a frustrar unes prometedores expectatives comercials que apareixien com una conseqüència lògica de la represa econòmica de Catalunya des del final del segle XVII.³⁹

38. AHCB. *Fons Municipal. Cortes comunes originals*, x, vol. 78, fs. 269-269v. 17 de novembre de 1643. Citat per Josep SANABRE, *La acción de Francia en Cataluña en la pugna por la hegemonía de Europa (1640-1659)* (Barcelona 1956), ps. 354-355.

39. Seguint la cronologia de les activitats de la Companyia Nova de Gibraltar, Vilar traca va el tombant depressiu de la conjuntura ja des de l'any 1711: «*L'étude du Manual de la Companyia nova peut justement permettre un instructif rapprochement chronologique entre les événements que nous venons d'esquisser et le destin particulier d'une compagnie de commerce barcelonaise. Jusqu'en 1711, prospérité, espoirs créateurs. Après 1711, difficultés et marasme*» (*Le Manual...*, *op. cit.*, ps. 12-13 i 107); la posterior derrota del 1714 no solament hauria fet perdre els avantatges econòmics i comercials adquirits a les corts del 1701 i el 1706, sinó que va representar la pèrdua de mercats consolidats i amb excel·lents expectatives, com els d'Itàlia i de l'Atlàntic, i va imposar una submissió molt més estricta al monopoli Sevilla-Cadís (ID., *Catalunya...*, *op. cit.*, II, ps. 422 i 448-449). Cf. també CARRERA, *Historia...*, *op. cit.*, III, p. 290. MARTÍNEZ SHAW, *Cataluña...*, *op. cit.*, p. 257). D'altra banda, a partir de l'any 1717 es començaren a sentir les desastroses conseqüències de l'arriscada política internacional de la monarquia hispànica, l'anomenat «irredemptisme mediterrani» d'Alberoni (BAUDRILLART, *Philippe V...*, *op. cit.*, II, ps. 275-279, 312-316 i 396-399. M. A. ALONSO AGUILERA, *La conquista y el dominio español de Cerdeña (1717-1720)*, «Estudios y Documentos», núm. 37 (1977), ps. 49-68. En el terreny econòmic aquesta conflictiva conjuntura internacional comportà la prohibició dels contactes comercials amb Itàlia, Anglaterra, Àustria, França i les viles hanseàtiques, i aquestes circumstàncies adverses no quedaren superades fins l'any 1720 (ACA, RI. Aud., Acordadas, Reg. 6. F. 75-76, 21 d'agost de 1717. Villetes, Reg. 363. F. 129-130v, 17 de setembre de 1718. Papeles de S. E., lligall 4, plects 16 i 66; lligall 6, plec 24 i lligall 10). En rigor, la política exterior de la monarquia hispànica no es pot considerar definitivament normalitzada fins l'any 1725, després de signar-se la pau amb l'emperador (CANTILLO, *Tratados...*, *op. cit.*, ps. 202-235. SOLDEVILA, *Historia de España* [Barcelona 1963], v, ps. 348-349).

APÈNDIX *

*Corresponsals dels comerciants de Barcelona a Europa l'any 1716**Corresponsals**Comerciants catalans**Agde*

Mateu Farmett
Mr. Floret

Guillem Roudier

Francesc Figueres i Comp.
Josep Mata i Margarit
{ Josep Mata i Margarit
Sebastià Vidal
Josep Matas
{ Francesc Figueres i Comp.

Alger

Jacome Forte i Comp.
Aron i Aliau Molco

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Dalmases, Catta i Peria

Amsterdam

Josep Bentivaglio
Manuel Bentivaglio
Vídua de Pedro Blessen
Daniel Cardoso
Antonio Carpfanger
Nicolás Clumper

Joan Antoni Croop

Chitti i fills
Jean et Deniel Elbo, i Nicolau Charron
Abraham Engelgraaf
Forno, Carli i Cia.
Gilles et Jacomo Thomaso Geyler
Pedro Guenelou (Junior)
Joan de Hubener
Carlos de Lohe

Josep i Jaume Duran
{ Dalmases, Catta i Peria
Josep i Jaume Duran
Esteve Farau
Josep Nadal
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
{ Josep Mata i Margarit
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Josep i Jaume Duran
Josep Matas
Joan Pau Llorens
Josep Matas
Dalmases, Catta i Peria
Josep Matas
Josep Nadal
{ Josep Nadal
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

* En la transcripció dels cognoms s'ha respectat escrupolosament la grafia utilitzada al document originari.

Muyilman i Meulenaer	{ Esteve Farau Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp. Sebastià Vidal Josep i Jaume Duran Segismon Milans
Francesc Palau	{ Gaspar Salla i Agustí Clavell Ignasi Fontaner i Francesc Joffre Francesc Figueres i Comp.
Josep Pareyra	Josep i Jaume Duran
Tomás de Pinedo	Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Jacob de Prado	Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Josep de Prado i fills	{ Ignasi Fontaner i Francesc Joffre Josep i Jaume Duran
Samuel de Prado	Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Lope Ramires	Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Abraham i Isaac Rocha	Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Roeters y Mekeren	Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Romsivinchel y Warin	{ Joan Francesc Comelles Francesc Sadurní Josep Buigas i Cia. Gaspar Sala i Agustí Clavell
Cesar Sardi i Cia	{ Josep March Rafael Vilar Josep i Jaume Duran Josep i Jaume Duran Josep Matas Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Staats i Niengh	
Egbert Thesinch	
Pedro Vandorsten	
<i>Anvers</i>	
Ferran Wils	Josep i Jaume Duran
<i>Augusta</i>	
Gio Giacomo Veid i Giorgio Knaus	{ Esteve Farau Felip Aranyó, Joan Crussats i Comp. Josep Nadal Sebastià Vidal
<i>Besiers</i>	
Joan Spich	{ Joan Pau Llorens Sebastià Vidal Francesc Figueres i Comp. Joan Francesc Comelles
Talade y Destaville	
<i>Bordeus</i>	
Canonge Berger	Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Gabriel Brivasach
Mr. Grataloup
Theodor Keller
Pere Policart

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Josep Mata i Margarit
Josep Mata i Margarit
{ Josep Mata i Margarit
{ Esteve Farau

Bristol

Lluís Casamayor

Ignasi Fontaner i Francesc Jofre

Castelnaudary

Mr. Tulosa

Josep Mata i Margarit

Dublin

Casey, Sampson i Gleedstunes
Joan Porter

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Falmouth

Esteve Read
Gregori Stribly

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Gènova

Joan Antoni Assereto i Joan Baptista Paggi
Joan Baptista Batifora
Josep Beladas
Vicens Bertholoto i Josep Midense

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Dalmases, Catta i Peria
Josep Mata i Margarit
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Jaume Betone

{ Pere Gachseli
{ Dalmases, Catta i Peria
{ Francesc Figueres i Comp.

Joan Biolato i Bruno Feliciano
Joan Baptista i Bartomeu Boccardo i fills

Dalmases, Catta i Peria
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Boggiaro i Benzi

{ Dalmases, Catta i Peria
{ Josep i Jaume Duran
{ Teixidor i Baitero

Joan Domènec Bonicelli
Enric Bomiot

Dalmases, Catta i Peria
Dalmases, Catta i Peria

Josep Bover, Joan Oliver i Cia.

{ Joan Pau Llorens
{ Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Joan Baptista i Gio Maria Cambiafa

{ Dalmases, Catta i Peria
{ Joan Francesc Comelles Puig

Joan Baptista Cambraso
Joan Maria Carminati i fills

Josep i Jaume Duran
Josep i Jaume Duran

- Joan Anton i Stefano Carchero
 Joan Baptista i Nicolau Maria Castro
 Josep M.ª Cavagnaro i Comp.
 Pere Chessi
 Francesc Maria Chiapella
 Alessandro Chiessa
 Carlo Maria Crocco
 David, Daniel i Enric Bennoit
 Sebastià i Joan Maria Ferrari
 Pelegro Bartholomé Fonticelli
 Domingo Fransone i germans de Negri
 Leonardo i Joan Stefano Frugoni
 Antonio Gambino
 Carles i Felip Gayrola
 Josep i Fèlix Germani
 Joan Domènec i Jaume Gighlini
 Francesc Maria Grimaldi
 Jaume i Nicolau Grondona
 Jordi Henshou
 Cornello Hounziguer
 Lovat germans
 Domènec Maria i Joan Geroni Piuma,
 hereders de
 Joan Baptista Maricone
 Pau Maystre
 Jaume i Anton Meyraldi
 César i Marino Micone
 Pere i Francesc Micone
 Josep Miró
 Josep i Jaume Monner i Marés
 Joan Baptista i Joan Carles Multedi
 Naville germans, Boissier i Cia.
 Joan Francesc i Josep Ottonelli
 Pantaleo i Francesc Costo
 Joan Llorenç i Joan Baptista Pareti
 Joan Esteve Passano
 Nicolau Maria Pessagno
 Passano i Macaggi
- { Dalmases, Catta i Peria
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Dalmases, Catta i Peria
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Felip Aranyó, Joan Crussats i Comp.
 { Felip Aranyó, Joan Crussats i Comp.
 { Josep Nadal
 Dalmases, Catta i Peria
 Dalmases, Catta i Peria
 Joan Pau Llorens
 Teixidor i Baitero
 Gaspar Salla i Agustí Clavell
 Josep i Jaume Duran
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Pere Gachseli
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Josep i Jaume Duran
 Dalmases, Catta i Peria
 Dalmases, Catta i Peria
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Dalmases, Catta i Peria
 { Dalmases, Catta i Peria
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Joan Pau Llorens
 { Dalmases, Catta i Peria
 Pere Gachseli
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Teixidor i Bastero
 { Dalmases, Catta i Peria
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Dalmases, Catta i Peria
 { Dalmases, Catta i Peria
 Esteve Farau
 { Joan Francesc Comelles
 Josep i Jaume Duran
 Josep i Jaume Duran
 { Pere Gachseli
 { Francesc Figueres i Comp.
 Josep i Jaume Duran
 { Dalmases, Catta i Peria
 { Esteve Farau
 { Francesc Figueres i Comp.
 { Dalmases, Catta i Peria
 { Josep i Jaume Duran
 Gaspar Salla i Agustí Clavell
 Dalmases, Catta i Peria
 Dalmases, Catta i Peria
 { Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.
 { Josep Nadal
 Josep i Jaume Duran

Joan Esteve delle Piane
Alexandre Piccaluga

Habraham Pillet

Josep i Francesc Porrata
Cristòfor Pozo

Ginés Puig Server
Marcantonio Riberola

Angelo Risso
Rouviere, Delon i la Salle
Tomàs Rovereto
Domènec Rovers
Stefano Sacco

Sadelyn i Le Candele

Gio Francesco Maria Scorza

Gio Maria de Simoni i fills

Vannoost i Clercq
Josep Velada

Gio Vinzenso Zerbino

Marcantonio Zerbino
Joan Antoni Zusoro
Tomàs Zusoro

Gibraltar

Thomas Braddill
Ricard Holroyde

Ginebra

Joan Begon
Craner i Perachon
Agustí Girod

Dalmases, Catta i Peria
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

{ Dalmases, Catta i Peria
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Pere Gachseli
Dalmases, Catta i Peria

Pere Gachseli
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Dalmases, Catta i Peria
Dalmases, Catta i Peria

Josep i Jaume Duran
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Josep i Jaume Duran
{ Joan Francesc Comelles

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Josep i Jaume Duran

Joan Pau Llorens
Josep Mata i Margarit

Dalmases, Catta i Peria
Esteve Farau

Joan Francesc Comelles del Puig
Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.

Josep Nadal
Sebastià Vidal

Josep Matas
Josep March

Josep i Jaume Duran
Segismon Milans i Comp.

Francesc Figueres i Comp.
Francesc Sadurní

Rafael Vilar
Josep i Jaume Duran

Sebastià Vidal
{ Gaspar Salla i Agustí Clavell

Josep Nadal
Francesc Sadurní

Pere Gachseli
Gaspar Salla i Agustí Clavell

Gaspar Salla i Agustí Clavell

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.
Dalmases, Catta i Peria
Joan Pau Llorens

Lefort et Bouverot

Llullin i Marcet
Theofil Pellisary
Joan Daniel Perdriau
Sellon i Boissier germans
Felip Teisier i Cia.

{ Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.
Josep Mata
Francesc Sadurní
Dalmases, Catta i Peria
Dalmases, Catta i Peria
Dalmases, Catta i Peria
Dalmases, Catta i Peria
Joan Pau Llorens

Hamburg

Lluc Bechmar
Guillem Frederic Finder

Josep i Jaume Duran
Josep i Jaume Duran

Haarlem

Francesc Rousier

Josep Nadal

Leiden

Charles del Tombe

Josep Nadal

Lilla

Vídua i fills de Ghesquier

Josep i Jaume Duran

Lió

Joan Azemar i Comp.
Charles Baleet
Nicolau Carrou
Jacques Cardin
Joan Baptista Castelloni i Comp.
Colomer, Colomes i Comp.

{ Dalmases, Catta i Peria
Segismon Milans
Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.
Francesc Figueres i Comp.
Joan Pau Llorens
Josep i Jaume Duran
Josep i Jaume Duran
Josep i Jaume Duran
Francesc Sadurní
Joan Pau Llorens
Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.
Josep Nadal
Esteve Farau
Sebastià Vidal
Josep i Jaume Duran
Francesc Figueres i Comp.
Teixidor i Baïtero
Josep Mata i Margarit
Francesc Figueres i Comp.
Dalmases, Catta i Peria

Laurens Councler Laine i fills

Sebastià i David Cuens
Jaume Miquel de la Rua
Mr. Dupont

Joan Garat
 Joan Enric Gonzèbal
 Jaume de Gras i Comp.
 Joan Jaume Huber i fills
 Jacques Keller i fills
 Henri d'Hantoine Locher
 Nicolau Meers
 Pannier germans i Chauvet

Constantí Perolles
 Joan Platet
 Francesc Pousanpieri

Bonaventura Riesch

H. J. Rilliet
 Roland et Revachol Riverieuls
 Mr. Roze
 Joan Agustí Sanpierrez
 Scheidlin, Finguerlin i Comp.

{ Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.
 { Josep Nadal
 Sebastià Vidal
 Francesc Figueres i Comp.
 Dalmases, Catta i Peria
 Joan Pau Llorens
 Joan Pau Llorens
 Dalmases, Catta i Peria
 Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.
 { Joan Pau Llorens
 { Dalmases, Catta i Peria
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Dalmases, Catta i Peria
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Josep i Jaume Duran
 { Francesc Figueres i Comp.
 Dalmases, Catta i Peria
 Joan Pau Llorens
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Dalmases, Catta i Peria

Liorna

Joan Baptista Amadori i Comp.
 Albert i Salvador Andemonte
 Marquès de la Barditela
 Francesc i Angel Bianchi
 Tomàs Maria Brunachini
 Josep Cagnoni
 Francesc Campillo
 Castro i Abensur
 Francesc Comelles
 Anibali Damiani i germans
 Fargiala Dimiche
 Jacob i Rafael Ergas
 Anselm i Joan Fajola
 Moises i Gabriel de Faro

Francesc i Pere Pornés i Comp.

Pau Antoni Franceschi
 Philibert Langlois
 Joan Baptista i Geroni Leone
 Lochner i Seitz
 Mallachs i Creu
 Antoni Mandini

Pere Marron
 Gabriel de Medina
 Corneli Moilives

Francesc Figueres i Comp.
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Josep Mata i Margarit
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Dalmases, Catta i Peria
 Joan Pau Llorens
 Josep Mata i Margarit
 Dalmases, Catta i Peria
 Josep Mata i Margarit
 Josep i Jaume Duran
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Joan Pau Llorens
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Esteve Farau
 { Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.
 { Josep Matas
 { Josep i Jaume Duran
 Dalmases, Catta i Peria
 Joan Pau Llorens
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Joan Francesc Comelles
 Josep Mata i Margarit
 Joan Francesc Comelles
 { Gaspar Salla i Agustí Clavell
 { Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.
 Dalmases, Catta i Peria
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Ventura i Lope de Morales
Llorenç Morganti
Tomàs Slicher
Vanderont i Crefi

Vitali i Giaverini

Nicolau Vivien
Ricard Wiat

Wibart, Tondu i Cia.

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Joan Francesc Comelles
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Josep Mata i Margarit

{ Josep March
Gaspar Salla i Agustí Clavell
Rafael Vilar

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
{ Dalmases, Catta i Peria
Joan Pau Llorens

Lisboa

Barduchi i Guidusi

Pasqual Bellsoley

Bonaventura Capdevila
Desgrollers i Wanderach
Ferran Detehegaray
Teresa Maria Detehegaray
Jaume de la Fe i Sagan
Geminiani i Finale
Francesc Gomes Lixa

{ Joan Pau Llorens
Gaspar Salla i Agustí Clavell
Josep Mata i Margarit
Gaspar Salla i Agustí Clavell
Josep Mata i Margarit
Joan Francesc Comelles
Dalmases, Catta i Peria
Dalmases, Catta i Peria
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Dalmases, Catta i Peria

Joan, Pau i Francesc Martín

{ Josep Buigas i Cia.
Joan Francesc Comelles
Gaspar Salla i Agustí Clavell
Josep Nadal
Segismon Milans
Josep i Jaume Milans
Francesc Sadurní
Rafael Vilar

Jacques Novel
Joan Vanderaach i Comp.
Manuel i Antoni Vaz Coimbre
Bartomeu Miquel Vienne
Vlivieti i Medici

Joan Francesc Comelles
Esteve Farau
Dalmases, Catta i Peria
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
{ Dalmases, Catta i Peria
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Londres

Joan Lambert Barronet
Carles Boliverck
Alexandre i Enric Cairnes
Guillem Chapman
Josep Como
Didac Dolliffe i Joan Jutt
Ricard i Guillem Grosvenor
Randalo Knipe
Joan Mead

Josep i Jaume Duran
Felip Aranyó, Joan Crussats i Comp.
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Francesc Sadurní
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Jacob Mendes da Costa
 Joan Mendes da Costa
 Ricard Merry
 Josep Romaní
 Miquel Savory
 Joan Thompson
 Enric Waite
 Francesc Wiat

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Josep Nadal
 Josep Mata i Margarit
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Maó (sota domini anglès)

Josep Bou

Miquel Angel Gramuntell
 Bernat Josep Olives
 Josep Portella
 Miquel Quadrado
 Pere Maria Ravasquino
 Antoni Rosselló
 Guillem Sureda i Goñalons

{ Josep Mata i Margarit
 { Gaspar Salla i Agustí Clavell
 { Josep i Jaume Duran
 Josep Mata i Margarit
 Joan Pau Llorens
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Gaspar Salla i Agustí Clavell
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Josep Mata i Margarit
 { Gaspar Salla i Agustí Clavell
 Dalmases, Catta i Peria

Marsella

Mr. Angla
 Joan Aubert
 Claude Baguet
 Joan Binder
 Antoni Bourguet
 Joan Baptista Carcou
 Josep Carfeuil i fills
 Carteirou i Cia.
 David Coulliette
 Dorda i Caramanv
 Domènec Durbeé
 Jaume Farau
 Fougier i Sombart
 Mr. Galice
 Antoni Gorge
 Joan Gorge
 Lluís Guigoni
 Joan Lluís i Pere Goudet
 A. Icard

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Josep Mata i Margarit
 Joan Pau Llorens
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Dalmases, Catta i Peria
 Francesc Figueres i Comp.
 { Felip Aranyó, Joan Crussats i Comp.
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Joan Pau Llorens
 Dalmases, Catta i Peria
 { Pere Gachseli
 { Esteve Farau
 { Gaspar Salla i Agustí Clavell
 { Francesc Figueres i Comp.
 { Dalmases, Catta i Peria
 { Esteve Farau
 { Francesc Figueres i Comp.
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Josep Mata i Margarit
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Joan Pau Llorens
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Esteve Farau
 { Josep i Jaume Duran
 Dalmases, Catta i Peria
 Dalmases, Catta i Peria

PropHEME Lorbardou
 Marron i Comp.
 Bernat Mauri
 Francesc Morat
 Joan Moureu
 Planteau et Natte
 Pere Remusat
 Honorat Reynser
 Pere Romau
 Claudi i Nicolau Roza
 Gaspar i Nicolau Solico, germans

Josep Surles

Mr. Tanquerey
 Antoni Vincens

Montpeller

Mr. Beneset
 Mr. Casagne

Narbona

Pere Castela
 Mr. Lagarda

Nimes

Mr. Prades

Paris

Jaume Colondres
 Sebastià i David Cuens
 Marc Marabeuf
 Comte de Maret
 Antoni Martines de Moura
 Felip Masson
 Mr. Souillet

Perpinyà

Emanuel Dulsat i d'Isern

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Josep Mata i Margarit
 Joan Pau Llorens
 Dalmases, Catta i Peria
 { Joan Pau Llorens
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Francesc Figueres i Comp.
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

{ Joan Pau Llorens
 { Gaspar Salla i Agustí Clavell
 { Josep i Jaume Duran
 { Segismon Milans
 { Francesc Figueres i Comp.
 { Francesc Sadurní
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 { Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Joan Pau Llorens
 Joan Pau Llorens

Francesc Sadurní
 Esteve Farau

Francesc Figueres i Comp.

Segismon Milans
 Dalmases, Catta i Peria
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Josep i Jaume Duran
 Josep i Jaume Duran
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Joan Pau Llorens

Plymouth

Isaac Chardavoyne

Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Roma

Antoni Bastero
Cristòfol Cabirol
Benedeto Curti

Josep Domenech

Mateu Ferravilla

Miquel Lligada de Regàs
Ferran Alexandre Minucci
Francesc Monthione
Sebastià Sbert
Carles Tanconio

Teixidor i Bastero
Segismon Milans i Comp.
Josep i Jaume Duran
{ Joan Pau Llorens
{ Josep Mata i Margarit
{ Josep Nadal
{ Segismon Milans i Comp.
Josep Mata i Margarit
Joan Pau Llorens
Teixidor i Bastero
Gaspar Salla i Agustí Clavell
Josep i Jaume Duran

Saint-Cloud

Glaudes, Serra et Triot
Jaume Marriera

Francesc Figueres i Comp.
Francesc Figueres i Comp.

Saint-Quentin

Quintí Blondel

Josep Mata i Margarit

Sankt Gallen

Miquel Amsteim i Cia.

Llorenç Counder Leisne i fills

Gaspar Cuens

Sebastià i David Cuentz

Joan Enric Labhart

{ Dalmases, Catta i Peria
{ Joan Francesc Comelles
{ Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
{ Teixidor i Basteiro
{ Esteve Farau
{ Felip Aranyó, Joan Crussats i Comp.
{ Josep Nadal
{ Sebastià Nadal
{ Francesc Figueres i Comp.
{ Francesc Sadurní
{ Felip Aranyó, Joan Crussats i Comp.
{ Dalmases, Catta i Peria
{ Joan Francesc Comelles
{ Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
{ Felip Aranyó, Joan Crusats i Comp.

Tiers

Pere Lanfant

Francesc Figueres i Comp.

Tolosa

Mr. Amieu (major)
 Colomer, Colomes i Comp.
 Jabarel i Cia.
 Jacques Martín
 Sales i Pagès

Josep i Jaume Duran
 { Josep i Jaume Duran
 { Francesc Sadurní
 Josep Mata i Margarit
 { Josep Mata i Margarit
 { Sebastià Vidal
 Josep i Jaume Duran

Tunis

Joan Angel Bogo
 Josep Hudson
 Abraham del Mar

Joan Francesc Comelles
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre
 Ignasi Fontaner i Francesc Joffre

Venècia

Cambiasso i Piuma
 Williams i Smith

Teixidor i Basten.
 Dalmases, Catta i Peria

Viena

Feliu Riera

Segismon Milans

→

HABITANTS SEGONS EL CENS DE FLORIDABLANCA (1787)

- menys de 500 habitants
- de 500 a 1.000 habitants
- de 1.000 a 2.000 habitants
- de 2.000 a 3.000 habitants
- de 3.000 a 4.000 habitants
- de 4.000 a 5.000 habitants
- més de 8.000 habitants
- més de 14.000 habitants

Nota: només s'ha representat la corba de nivell
 dels 400 metres

La Segarra i l'Urgell a finals del segle XVIII: Mercats comarcals i intercanvis amb l'exterior

